

informatiini-technologii/en (дата звернення: 03.06.2020).

11. Венгеров А.Б. Право и информация в условиях автоматизации управления: теоретические проблемы: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.01; ВНИИ СЗ Мин. юстиции СССР. Москва, 1975. 26 с.

Сафончик Оксана Іванівна

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Сфера шлюбних правовідносин у встановленні кожною державою в межах своєї юрисдикції власних правил регулювання однакових правовідносин є унікальною. Правові наслідки припинення шлюбних правовідносин складаються з припинення надалі особистих і майнових правовідносин, що існували між подружжям під час шлюбу, а також між іншими особами, які перебували в шлюбних правовідносинах. При цьому одні правовідносини припиняються одразу після припинення шлюбу, інші можуть бути збережені або за бажанням осіб, які перебувають у шлюбних правовідносинах (наприклад, збереження шлюбного прізвища – ст. 113 СК України [4, 7]; виплата компенсації особі за розірвання шлюбу з ініціативи іншої особи відповідно до шлюбного договору – ст. 99 СК України), або внаслідок прямого встановлення закону.

Незважаючи на неабияке значення правових наслідків припинення шлюбних правовідносин, їх класифікація в цивілістичній літературі не наводилась.

У зв'язку з цим на підставі проведеного дослідження пропонується така класифікація правових наслідків припинення шлюбних правовідносин з визначенням відповідних критеріїв для поділу, зокрема [5, с. 1310]:

1) У залежності від виду правовідносин, на які вони впливають, правові наслідки припинення шлюбних правовідносин поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин майнового характеру; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин немайнового характеру.

При цьому слід зауважити, що реалізація особистих немайнових прав однією з осіб, яка перебуває в шлюбних правовідносинах, можлива лише за погодженням своїх дій з іншою особою, яка перебуває з нею в шлюбних правовідносинах (зокрема, у шлюбі, фактичних шлюбних відносинах), і

навіть з урахуванням інтересів сім'ї в цілому. У цьому разі, зокрема, йдеться про права та охоронювані законом інтереси дітей, батьків тощо.

2) У залежності від суб'єктів, на які поширюються зазначені правові наслідки, останні поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які виникають для подружжя; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які виникають для осіб, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах; в) правові наслідки припинення подібних до шлюбних (квазішлюбних) правовідносин, які виникають для осіб, які перебувають у релігійному шлюбі; г) правові наслідки припинення подібних до шлюбних (квазішлюбних) правовідносин, які виникають для осіб, які перебувають у цивільному партнерстві; д) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які виникають для інших осіб, котрі не перебувають у шлюбних правовідносинах.

3) У залежності від того, хто встановлює правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, а також припинення квазішлюбних правовідносин, зазначені правові наслідки поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються судом; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються законом; в) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюють учасники шлюбних правовідносин (подружжя; особи, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах); г) правові наслідки припинення квазішлюбних правовідносин, які встановлюють особи, котрі перебувають у релігійному шлюбі та в цивільному партнерстві.

При цьому вказані вище правові наслідки припинення шлюбних правовідносин можуть бути як установлені лише одним із зазначених учасників шлюбних правовідносин, так і такими, що встановлюються одночасно декількома учасниками, і можуть існувати в будь-якому їх поєднанні.

4) У залежності від порядку встановлення, правові наслідки припинення шлюбних правовідносин можуть бути: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються судом; б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються державним органом РАЦС; в) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюють самі учасники шлюбних правовідносин.

5) У залежності від добровільності встановлення, правові наслідки припинення шлюбних правовідносин поділяються на: а) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються добровільно (наприклад, за згодою осіб, які перебувають у шлюбних правовідносинах; у

тому числі на підставі шлюбного договору чи іншого цивільно-правового договору тощо); б) правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які встановлюються примусово (наприклад, суд вирішує питання про поділ спільного майна, сплату аліментів тощо).

б) У залежності від якості настання правових наслідків припинення шлюбних правовідносин, вони можуть бути: а) позитивні правові наслідки припинення шлюбних правовідносин (наприклад, право на укладення повторного шлюбу; право на проживання в житловому приміщенні; залишення прізвища іншого з подружжя в разі розірвання шлюбу тощо); б) негативні правові наслідки припинення шлюбних правовідносин (наприклад, відсутність статусу особи, яка перебуває в шлюбних правовідносинах; обов'язок сплачувати аліменти; виселення з житлового приміщення тощо).

При цьому слід зауважити, що зазначені правові наслідки припинення шлюбних правовідносин не завжди існують у суто позитивному або негативному значенні. Зазначене обумовлено тим, що в деяких випадках позитивні правові наслідки припинення шлюбних правовідносин, які настають у разі припинення шлюбних правовідносин, для одного з учасників зазначених правовідносин є позитивними, а для іншого – виключно негативними. Наприклад, один із подружжя розглядає право на одержання аліментів після розірвання шлюбу в порядку ст. 75 СК України як позитивний правовий наслідок припинення шлюбних правовідносин, тоді як для іншого з подружжя обов'язок сплачувати аліменти на утримання розглядається виключно як негативний правовий наслідок припинення шлюбних правовідносин [6, с. 311].

Водночас вищезазначене не виключає випадків, коли правові наслідки припинення шлюбних правовідносин є або лише позитивними для обох учасників шлюбних правовідносин (наприклад, кожен з учасників шлюбних правовідносин бажав припинення існуючих правовідносин, і тому право на укладення повторного шлюбу обидва учасники шлюбних правовідносин розглядатимуть лише позитивно) та/чи є лише негативними для зазначених вище осіб (наприклад, поділ спільного майна обидва учасники шлюбних правовідносин можуть оцінювати одночасно однаково негативно; роздільне проживання одного з батьків з дитиною також має негативний правовий наслідок припинення шлюбних правовідносин не лише для учасників шлюбних правовідносин (у цьому разі – батьків), але й і самої дитини).

Крім того, при розподілі майна між особами, які перебували в шлюбних правовідносинах (зокрема, у шлюбі, фактичних шлюбних відносинах, а також у квазішлюбних правовідносинах (зокрема, релігійному шлюбі, цивільному

партнерстві), можуть бути зачеплені інтереси інших осіб (членів сім'ї, родичів, інших осіб), яким спірне майно належить також на праві спільної власності. При вирішенні спору в судовому порядку їхні майнові інтереси також мусять обов'язково враховуватися.

Таким чином, порівняльний аналіз правового регулювання немайнових і майнових правовідносин подружжя, яке перебуває в зареєстрованому шлюбі, та інших осіб, які перебувають у правовідносинах подібних до шлюбних, дозволяє зробити висновок, що чоловік і жінка, які перебувають у зареєстрованому шлюбі, мають більш чітко визначений і більш універсально врегульований обов'язок морально і матеріально підтримувати один одного за будь-яких обставин (крім випадків, прямо передбачених законом). Разом з тим основні правові наслідки майнового і немайнового характеру, які виникають у подружжя у зв'язку з припиненням шлюбу, настають і для осіб, які перебувають у відносинах подібних до шлюбних (квазішлюбних).

Отже, на сьогодні шлюбні правовідносини є водночас явищем соціально-узагальненим та особисто-конкретним. Вони зазнають на собі дуже складний і суттєвий вплив правових і моральних правил, у тому числі й нетрадиційних моделей соціальної поведінки, етичних норм, законів тощо. Припинення шлюбних правовідносин є важливим процесом у житті багатьох людей, тому правильне вирішення виникаючих проблем щодо його проведення впливатиме на колишнє подружжя, у фактичних шлюбних відносинах на їхніх неповнолітніх дітей, інших осіб та навіть на осіб (жінку і чоловіка), які перебували у квазішлюбних (подібних до шлюбних) правовідносинах (релігійному шлюбі, фактичному шлюбі, цивільному партнерстві), а також на майнові та немайнові правовідносини незалежно від того, яким чином відбулося припинення шлюбних або квазішлюбних правовідносин (наприклад, добровільно чи примусово).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21. Ст. 135.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45–46. Ст. 356.
4. Жилинкова І. В. Имущественные отношения между супругами. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2004. № 1 (13). С. 43–46.
5. Сафончик О. І. Поняття правових наслідків припинення шлюбно-сімейних правовідносин та їх класифікація. *American Society for Legal History. Law and History Review*. Issue 4 (2), November 2017. Vol. 35. Cambridge University Press, 2017. P. 1307–1314.

6. Научно-практический комментарий Семейного кодекса Украины / Ю. С. Червоный и др.; под ред. Ю. С. Червоного. Киев: Истина, 2004. 515 с.

7. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. Цивільне право України: підручник [Текст]: в 2-х томах / кол. Авторів; за ред. Яновицької Г.Б., Кучера В.О.. – Львів «Новий світ-2000»: Юрінком Інтер, 2018. – 872 с.

Яворська Олександра Степанівна,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ПРАВО У КОНТЕКСТІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Можливо, станом на час підготовки і написання проекту ЦК України у 2003 році про інтелектуальну власність не замислювалися всерйоз. Хоча вже на той час були прийняті основні Закони у сфері авторського, патентного права, засобів індивідуалізації товарів, робіт, послуг тощо (урожайним та плідним на спеціальні акти у сфері інтелектуальної власності був 1993 рік). У Законі «Про власність» [1] містився окремий Р. VI – Право інтелектуальної власності, хоча вже тоді було зрозуміло, що ці відносини не мають спільного з речовим правом власності.

На момент прийняття ЦК України видавалося, що систематизація правових норм, що регулюють інтелектуальні відносини, проведена у рамках Книги четвертої – Право інтелектуальної власності. Книга включає 12 глав, норми яких присвячені правовому регулюванню відносин щодо окремих об'єктів інтелектуального права або їх груп: авторське право, суміжні права; наукове відкриття; патентне право; комерційне найменування тощо.

Загальне та спеціальне законодавство співіснували практично мирно, навіть з урахуванням певних протиріч, неузгодженостей між нормами ЦК України та спеціальними нормами законів (в частині розподілу майнових прав на твори, створені у зв'язку з виконанням трудових обов'язків, характеристики самих прав чи то як виключних, чи то як особистих немайнових та майнових, визначення об'єктів правової охорони чи то патенти, чи то винахід, корисна модель, промисловий зразок тощо). Дві узагальнюючі Постанови судових інстанцій у сфері застосування законодавства про інтелектуальну власність з'явилися лише у 2010, 2012 роках: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» [2] та Постанова Пленуму Вищого